

(rešerše zadané literatury)

Pozitiva a negativa kvantitativní metody z hlediska sociologie a feminismu

METODOLOGIE VÝZKUMU GENDEROVÉ PROBLEMATIKY, GEN504

Mazániková Nika
75577, Psychologie, Gender Studies

Vyučující: Mgr. Petr Fučík

Datum odevzdání: 20. 4. 2012

Fakulta sociálních studií MU, 2011/ 2012

„Dějiny sociologie jsou dějinami střídání teorií, směrů, škol a paradigmat.“ (Petrušek, M., s.33, 1992)

Sociologie se oproti většině jiných věd vyznačuje značnou názorovou diferenciací a právě kvůli chybějící centrální koncepci, paradigmatu, se ozývají i hlasy o tom, že vědou není. Z jiného úhlu pohledu se ale teoretický pluralismus sociologie dá pokládat za plus, ba dokonce určitý typický rys sociologie jako vědy. V zásadě lze jednotlivá paradigmata rozdělit do dvou základních skupin. Na pohled pozitivistický a interpretativní. Každý z těchto pohledů na realitu inklinuje i k určitému typu metodologie výzkumu. Kvantitativní výzkum, kterému se tento text věnuje, odpovídá pozitivistickému pohledu, který vidí lidskou společnost jako soubor určitých stabilních struktur, které determinují jak individuální tak skupinové chování. Má tendenci se opírat jen o experimentálně ověřitelná kvantifikovatelná empirická fakta a odmítá subjektivitu a emocionalitu ve výzkumu. Kvantitativní přístup ke zkoumání reality tedy předpokládá, že jednotlivé prvky nebo skutečnosti objektivní sociální reality jsou určitým způsobem měřitelné, počítatelné nebo minimálně rozčlenitelné do určitých jasně definovaných kategorií. Kvantitativní přístup vyžaduje silnou standardizaci, na základě této standardizace se vyznačuje obvykle vysokou reliabilitou (Disman, s.287, 1993), což je veličina udávající „spolehlivost testu“, tedy pravděpodobnost chyby, její hodnota se pohybuje na škále 0-1. Tato silná standardizace ale vede logicky k silné redukci informačního přínosu, tedy nízké validitě (Disman, s.287, 1993). Kvantitativní výzkum je založen na dedukci, což znamená, že na začátku existuje určitý konkrétní problém v tomto sociologickém případě problém ve společnosti, na základě tohoto problému stanovíme hypotézy a pomocí sběru a vyhodnocení dat jednotlivé hypotézy potvrdíme nebo vyvrátíme. Už jen to, že v kvantitativním výzkumu sbíráme jen data, která jsou k naší výzkumné otázce z pohledu naší konkrétní hypotézy relevantní, zakládá velký prostor pro pochybnosti o tom, že ve vědě, která je sférou značně androcentrickou, jsou hypotézy stavěny tak, že zahrnují celou skutečnost včetně ženského pohledu a ženské skutečnosti, která byla tak dlouho přehlížena. Ještě na přelomu 19. a 20. století spousta sociologických i psychologických výzkumů probíhala naprosto bez účasti žen. Jakoby to, co platí pro muže, muselo nutně platit i pro ženy. To že ale ženy zahrneme do výzkumného vzorku a stane se tak reprezentativním s pohledu pohlaví (sex), neznamená, že výzkum se automaticky stane genderově korektním. Důležitá je především metoda. Také ale probíhali výzkumy ukazující rozdíly mezi muži a ženami, které se po staletí tradují, zde je ale jasný vliv mužsky subjektivního teoretického rámce, ve výzkumu je již implicitně zahrnut předpoklad, výsledek pak s velkou pravděpodobností tento předpoklad potvrdí, protože metodologie je volena s ohledem na očekávaný a v podstatě chtěný výsledek. Je to v podstatě jeden z tří příkladů zpochybnění tradičního empirismu feministickým empirismem jak jej popisuje Harding (1991) in (Hesse- Biber, 2004). Říká, že metoda jako taková je bezmocná v odstraňování předsudků, jsou-li přímo zakotveny v definici výzkumného problému. S nástupem druhé vlny feminismu v 60. letech minulého století došlo na základě kritiky androcentrické a v podstatě i jinými směry zaujaté povahy vědy k hromadnému přehodnocování teorií a především metodologie napříč disciplinárním spektrem právě v souvislosti s dosavadním přehlížením genderového aspektu, ignorací zkušeností typických jen pro ženy a upřednostňováním veřejné sféry před soukromou ve všech směrech. Došlo k významnému posunu ve vnímání toho, co je vůbec měřitelné a prezentovatelné pomocí statistik.

Pozitivismus a kvantitativní metody tedy v historii i v současnosti zaznamenávají poměrně silnou feministickou kritiku, přesto podle mého názoru je místo jasných statistik a numerických výsledků v boji za rovnocenné postavení žen ve společnosti nutností. Je samozřejmě ke zvážení, co a do jaké míry je těmito metodami testovatelné a jakou výpovědní hodnotu pak výsledky mají, v určitých případech ale právě jasná numerická, tabulková data nebo data v podobě koláčového grafu mohou určitý problém daleko lépe přiblížit veřejnosti i třeba politické moci. Jedním z takových případů je například i nerovné postavení žen na pracovním trhu. Je zřejmé, že toto postavení vyplývá z celé řady faktorů a má velké množství negativních důsledků. Pokud ale chceme situaci nastítnit co nejširší veřejnosti je forma tabulek a jasných grafů sice značně celou situaci zjednodušující, ale ukazující čistě numerický rozdíl mezi platy v závislosti na vzdělání apod. ideální formou. Na stranu druhou, jak jsem již zmínila, výpovědní hodnota takových dat je spíše velmi omezena. Je to dobrý způsob agitace, zviditelnění problému, ale nemá moc co do činění s vědou jako takovou.

Chci říci, že kvantitativní výzkumy by se v nejen v sociologii měli podle mého názoru zaměřit na opravdu velmi jednoduše a jasně kvantifikovatelné skutečnosti. Umělé převádění dat do kategorií, ukazatelů apod. sebou nese často velké zjednodušení reality a tato zjednodušení mohou a často mají za důsledek právě nekorektnost takového výzkumu k nějaké skupině nebo skutečnosti, na kterou lze velmi snadno v rámci předsudků zapomenout. Takovou skupinou můžou být třeba ženy, černoši, lesby nebo třeba skutečnost, že práce v domácnosti je také prací.

Zdroje:

Disman, M. (1993). *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: Karolinum.

Hesse – Biber, Sharlene Nagy, Yaiser Michelle L. (2004). *Feminist Perspectives on Social Research* New York: Oxford Univeristy Press. Kap. 1: Feminist Approaches to Research as a Process.

Petrusek, M. (1992). Paradigmata, teoretické koncepty a metodologie výzkumu. In J. Alana a P. Machonina (Eds.), *Jak se rodí sociologický výzkum*. Praha: Karolinum.